

Narek Sukiasyan

THREAT PERCEPTION OF THE RULING ELITE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA IN RELATIONS WITH TURKEY AND AZERBAIJAN 2008-2016

Նարեկ Սուքիասյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՂ ԷԼԻՏԱՅԻ ԱՆՎՏԱՆԳԱՅԻՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԻ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ ԹՈՒՐԿԻԱՅԻ ՈՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՀԵՏ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ 2008-2016 ԹԹ.

To cite this article: Anna Gevorgyan “Threat Perception of the Ruling Elite of the Republic of Armenia in Relations with Turkey and Azerbaijan 2008-2016,” *Analytical Bulletin (CCCS)* 15 (2022): 70-88 DOI: [10.56673/18294502-22.15-70](https://doi.org/10.56673/18294502-22.15-70)

To cite this article in Armenian: Նարեկ Սուքիասյան “Հայաստանի Հանրապետության կառավարող էլիտայի անվտանգային սպառնալիքների ընկալումները Թուրքիայի ու Ադրբեջանի հետ փոխհարաբերություններում 2008-2016 թթ.,” *Վերլուծական տեղեկագիր (ԲՄՀԿ)* 15 (2022): 70-88 DOI: [10.56673/18294502-22.15-70](https://doi.org/10.56673/18294502-22.15-70)

To link to this article: <https://doi.org/10.56673/18294502-22.15-70>

Published online: 27 Dec 2022.

[Submit your article to this journal](#)

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՂ ԷԼԻՏԱՅԻ
ԱՆՎՏԱՆԳԱՅԻՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԻ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ
ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՈՒ ԱՂԲԵՋԱՆԻ ՀԵՏ
ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ 2008-2016 ԹԹ.**

Նարեկ Սուքիասյան¹

DOI 10.56673/18294502-22.15-70
Ներկայացվել է՝ 29 Սեպտեմբեր 2022
Ընդունվել է՝ 30 Նոյեմբեր 2022

Բանալի քառեր: Հայաստան-Ադրբեջան, Հայաստան-Թուրքիա, անվտանգային ընկալումներ, ՀՀ արտաքին քաղաքականություն, Ապրիլյան պատերազմ, Սերժ Սարգսյան, Էդվարդ Նալբանդյան

Հոդվածի նպատակն է պարզել ՀՀ կառավարող էլիտայի անվտանգային սպառնալիքների ընկալումների դինամիկան 2008 թ. ռուս-վրացական պատերազմից մինչև 2016 թ. Ապրիլյան քառօրյա պատերազմ: Որպես սպառնալիքներ առանձնացվել են ներքին-կառուցվածքային խնդիրները և Թուրքիայի ու Ադրբեջանի հետ հարաբերություններում առկա սպառնալիքները՝ ինչպես դրանք սահմանվել են հենց կառավարող էլիտայի կողմից: Հետազոտության համար կիրառվել է խոսույթային վերլուծության մեթոդը (*discourse analysis*), որի միջոցով հավաքագրվել և վերլուծության են ենթարկվել Սերժ Սարգսյանի և Էդվարդ Նալբանդյանի, ինչպես նաև, խիստ վերաբերելիության դեպքում, կառավարող էլիտան ներկայացնող առանցքային այլ դերակատարների ելույթները, տեքստերը, հարցազրույցները և հանրային խոսքի այլ վկայություններ: Հետազոտության նպատակը

¹ ԵՊՀ Զաղաքակրթական և մշակութային հետազոտությունների կենտրոն: Էլ. փոստ՝ n.sukiasyan@ysu.am

կարևոր է նրանով, որ սպառնալիքների գնահատումը՝ հիմնված էլիտայի ընկալումների վրա, արտաքին ու պաշտպանական քաղաքականությունների մշակման և/կամ դրանց գնահատման քաղաքականությունների ուղղորդման կարևորագույն հիմքն է:

«Հայաստանը նավակի պես կրկին հայտնվել է մեծ պեկոծությունների ուղիղ կենտրոնում: Պատերազմ հենց մեր հարևանությամբ, փակ սահմաններ, արտաքին հաղորդակցման խնդիրներ, բարդացող տարածաշրջանային հարաբերություններ, գերտերությունների շահերի բախում. սա է այսօրվա իրականության շրջանակը Հայաստանի համար: Եվ այս պայմաններում է, որ մենք ոչ թե գոյատևման, այլ զարգացման խնդիրներ պիտի լուծենք:»

Սերժ Սարգսյան²

Նախագահության առաջին տարում ամերիկահայության հետ հանդիպման ժամանակ Սերժ Սարգսյանի արտահայտած այս միտքն ամփոփ ու թերևս լավագույնս է արտացոլում նրա դեկավարած կառավարող էլիտայի պատկերացումները Հայաստանի ներքին և արտաքին մարտահրավերների, միջավայրի և դրանց հաղթահարման ուղիների մասին:

Այս հոդվածի նպատակն է *վեր հանել* ՀՀ կառավարող էլիտայի անվտանգային սպառնալիքների ընկալումները Թուրքիայի և Ադրբեջանի հետ փոխհարաբերություններում 2008 թ. ռուս-վրացական պատերազմից հետո: Այդ նպատակով՝ ձևակերպվել են հետևյալ հարցադրումները. փոփոխվե՞լ են արդյուք և, եթե այո, ապա ինչպե՞ս են փոփոխվել այդ հարաբերությունները

² Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը ԱՄՆ-ում ՀՀ դեսպանության, ՄԱԿ-ում ՀՀ մշտական ներկայացուցչության և ամերիկահայ առաջատար կազմակերպությունների կողմից կազմակերպած հանդիսավոր ընդունելությանը», 9.24.2008 Accessed 7 10, 2021.
<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2008/09/24/news-18/>.

պայմանավորող հիմնական կոնստրուկտիվիստական նորմերը: Ինչպիսի՞ անվտանգային ինքնություն ունենալու համար Հայաստանի կառավարող էլիտան, ինչպիսի՞ն էին նրա արտաքին սպառնալիքների ընկալումները, որո՞նք էին, ըստ նրանց՝ այդ սպառնալիքների հաղթահարման միջոցները:

Ֆուտուրոլոգիայի նախագահություն. ձախողման հետևանքներ

Սարգսյանի նախագահության հենց առաջին ամիսներին տեղի ունեցած ռուս-վրացական պատերազմը զգալի ազդեցություն է թողել նախագահի՝ միջավայրի կողմից պարտադրվող սահմանափակումների մասին պատկերացումների վրա, ինչպես նաև արտաքին քաղաքականության պատկերացումների հիմնադրույթների վրա թե՛ Արցախյան հակամարտության, թե՛ գերտերությունների մրցակցության, թե՛ տարածաշրջանային հաղորդակցությունների անվտանգության համատեքստերում³: Իշխանության գալուց հետո ներմուծելով արտաքին քաղաքականության մեջ շրջադարձային բեկում բերելու օրակարգ՝ ի նպաստ կառուցվածքային սահմանափակումների հաղթահարման⁴՝ Սարգսյանի առաջնահերթությունների թվում էր ապաշրջափակումը՝ առաջին հերթին առնվազն Թուրքիայի հետ սահմանի բացմամբ: Շրջափակման հանգամանքը՝ ի լրումն ծովային ելքի բացակայության, ըստ կառավարող էլիտայի, Հայաստանին դնում էր աշխարհում եզակիորեն վատ

³ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը Մյունխենի անվտանգության քաղաքականության հարցերով համաժողովում» 2.7.2009 Accessed 5 19, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2009/02/07/news-30/>

⁴ Aberg, John H.S., & Aram Terzyan. "Structure or agency? Explaining Armenia's foreign policy evolution." *Eastern Journal of European Studies*, 6: 2018, 151-172. http://ejas.uaic.ro/articles/EJES2018_0901_ABE.pdf

իրավիճակում⁵, ինչն ընդգծվեց ռուս-վրացական պատերազմի ընթացքում հաղորդակցությունների խափանումից հետո: Խնդրի հանդեպ ի սկզբանե գերակայել է պրագմատիկ մոտեցումը, ըստ որի՝ Հայաստանի տնտեսությունը շահելու էր Թուրքայի հետ հարաբերությունների հաստատումից՝ անհիմն համարելով տնտեսական էքսպանսիայի մասին անհանգստությունները⁶: Կարգավորման գործընթացի տապալման հետ կապված հիասթափությունը, սակայն, վերջիվերջո մեղմում է գործադիրի ոգևորությունը՝ ընդունելով, որ, թեև ավելի ցածր տեմպով, բայց ՀՀ-ն կարող է զարգանալ նաև առանց դրա⁷:

Գլոբալ ֆինանսական ճգնաժամի սկզբնական փուլում միջազգային ֆինանսական համակարգերում Հայաստանի թույլ ինտեգրվածությունն էլիտան համարում էր գործոն, որը կարող էր մեղմել ճգնաժամի հետևանքները⁸, ու դրա հաղթահարումն ակնկալվում էր «առանց լուրջ ցնցումների»⁹: Սակայն ճգնաժամի

⁵ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սարգսյանի ելույթը բելգիահայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ հանդիպմանը.» 11.5.2008 Accessed 7 21, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2008/11/05/news-23>

⁶ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի մամուլի ասուլիսը պաշտոնավարման մեկ տարվա առիթով» 4.10.2009. Accessed 3 23, 2021, <https://www.president.am/hy/press-release/item/2009/04/10/news-462/%D6%89>.

⁷ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի հարցազրույցը «Մոսկովսկիե նովոստի» թերթին» 5.16.2011 Accessed 4 29, 2021. <https://www.president.am/hy/interviews-and-press-conferences/item/2011/05/16/news-69/>

⁸ ՀՀ Կառավարություն. «Հ. Ինչպե՞ս կարող են ազդել համաշխարհային ֆինանսական շուկաներում տեղի ունեցող իրադարձությունները «Բյուջե-2009»-ի վրա:». Առանց ամսաթիվ, Accessed 1.9.2022 <https://www.gov.am/en/faq/item/33/>:

⁹ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը ԱՄՆ-ում ՀՀ դեսպանության, ՄԱԿ-ում ՀՀ մշտական ներկայացուցչության և ամերիկահայ առաջատար կազմակերպությունների կողմից կազմակերպած հանդիսավոր ընդունելությանը»:

խորացումն ու Հայաստանի տնտեսության համար դրա հետևանքների սրացումը փոխեցին այդ ընկալումը¹⁰:

Միննույն ժամանակ կառավարող էլիտայի խոսույթում հստակ նկատելի է պետության անվտանգային ու զարգացման հարցերում ներքին կառուցվածքային թուլությունների և այն համալիր ջանքերի լարման գիտակցումը, որոնք անհրաժեշտ են այդ մարտահրավերների հաղթահարման համար: Նկատելի է նաև ներքին գործերում անվտանգայնացման միտում Սարգսյանի այն պնդման մեջ, որ «այն, ինչ ներելի էր [անվտանգության և պաշտպանության գործերում] և միգուցե օրինաչափ անկախության առաջին տարիներին, այժմ անհանդուրժելի է և պետք է բացառվի»¹¹: Այդ նպատակով կարևորվում է պետական համակարգի արդյունավետության բարձրացումը, կառավարման տարբեր օղակների սիներգիան, դրանց համալիր ծառայեցումն անվտանգային խնդիրներին և առկա ռեսուրսների խելամիտ օգտագործումը¹²: Այլ կերպ ասած՝ գործադիր իշխանությունը խնդիր էր դնում «փոքր ուժերով մեծ խնդիրներ լուծել»¹³: Դրանով է թերևս պայմանավորված նաև այն, որ Մերժ Սարգսյանը պետության կարողությունների զարգացումը և դրանց հետ

¹⁰ Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սարգսյանի խոսքը ԱԳՆ կենտրոնական ապարատի եւ ՀՀ դիվանագիտական ներկայացուցչությունների ու հյուպատոսական հիմնարկների ղեկավարների հավաքին» 9.1.2009 Accessed 6 30, 2021.

<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2009/09/01/news-47/>:

¹¹ Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Մերժ Սարգսյանի խոսքը ՀՀ պաշտպանության նախարարությունում տեղի ունեցած ընդլայնված նիստում» 1.15.2013 Accessed 5 27, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2013/01/15/President-Serzh-Sargsyan-speech-session-Ministry-of-Defense/>.

¹² Նույն տեղում; Մերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահի ելույթը Հարվարդի Քենեդու ամվան կառավարման դպրոցում» 3.30.2016, Accessed 12.11.2022

<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2016/03/30/President-Serzh-Sargsyan-speech-at-Harvard-university-speech/>:

¹³ Նույն տեղում:

կապված մարտահրավերների հաղթահարումը տեսնում էր գլխավորապես Հայաստանի ներսում, այլ ոչ թե ապավինելով դաշնակիցներին և ընկերներին¹⁴:

Բացի վերոնշյալ՝ հիմնականում անուղղակի մարտահրավերներից, Սերժ Սարգսյանի գլխավորած կառավարող էլիտան առերեսվում էր ադրբեջանական աճող, ապա՝ նաև թուրքական սպառնալիքների հետ, որոնց թե՛ մակարդակը, թե՛ էլիտայի կողմից դրանց ընկալումը սրվեցին 2010-2011 թ.-ից սկսած: Ինչպես նշվեց, Սարգսյանը որդեգրել էր աշխարհաքաղաքական պայմանների բարելավման օրակարգ, որի համար խթան հանդիսացավ ռուս-վրացական պատերազմը¹⁵ : Այդ պայմանների բարելավման ամենահավակնոտ և առաջին քայլերից էր Թուրքիայի հետ հարաբերությունների կարգավորման՝ դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատմանն ու սահմանների բացմանն ուղղված գործընթացը: Այս հարցում գործադիր իշխանության տնտեսական պատկերացումներին արդեն անդրադարձ կատարվեց: Ինչ վերաբերում է խնդրի անվտանգային և ինքնութենական վերափոխման գործընթացներին, ապա, ինչպես և սպասելի էր, թուրքական հարցում արդեն ձևավորված նորմին հակառակ գործելը հանդիպեց լուրջ դիմադրության¹⁶՝ առաջ քաշելով ձևավորված նորմի վերանայման փուլ: Որպես այդ նորմերի վերափոխման փորձ՝ գործադիրի կողմից նախաձեռնվեց

¹⁴ Նույն տեղում:

¹⁵ Aberg & Terzyan, 2018, 165.

¹⁶ Օրինակ, Հայ հեղափոխական դաշնակցությունը, լինելով կոալիցիոն իշխանության մաս, լքեց այն հենց այդ գործընթացի պատճառով՝ պնդելով, որ գործընթացով Հայաստանը փաստացի ընդունում է Թուրքիայի ավանդական երեք նախապայմանները (Cheterian 2018, 899):

հանրային ջատագովման արշավ ՀՀ-ում ու Սփյուռքում¹⁷: Այն ընդունելի դարձնելու համար կառավարող էլիտան հենվում էր պրագմատիկ փաստարկման վրա՝ համարելով, որ «Հայաստանի տնտեսության զարգացման համար օդի պես անհրաժեշտ է խաղաղ տարածաշրջան»¹⁸, և որ սահմանի բացմամբ հնարավորություն էր բացվելու բարձրացնելու Հայաստանի աշխարհաքաղաքական, հաղորդակցային նշանակությունը և ապահովելու անվտանգային անուղղակի երաշխիքներ¹⁹:

Ելնելով այն համոզմունքից, որ պրագմատիզմն ու պահի աշխարհաքաղաքական պայմանները թելադրում էին կողքի դնել (ոչ թե հրաժարվել) պատմական կնճիռները՝ Սերժ Սարգսյանը թերևս կարծում էր, որ, Թուրքիայի հետ ստորագրելով Ցյուրիխյան արձանագրությունները, «ինքնամփոփ անաղարտության մեջ պարփակվելու փոխարեն, դրանք [մեր համոզմունքներն ու ճշմարտության մեր հավատամքը] տեղ հասցնելու ճանապարհներ ենք բացում, աշխատանքի ճակատ ենք բացում»²⁰: Նման մոտեցումը վկայում է կառավարող էլիտայի կողմից Թուրքիայի հետ ունեցած

¹⁷ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սարգսյանի ելույթը բեյգիահայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ հանդիպմանը»; Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը Ռուսաստանի հայ համայնքի հետ հանդիպման ժամանակ» 6/23.2008 Accessed 7 30, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2008/06/23/news-11/>:

¹⁸ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը ԱԳՆ կենտրոնական ապարատի եւ ՀՀ դիվանագիտական ներկայացուցչությունների ու հյուպատոսական հիմնարկների ղեկավարների հավաքի ժամանակ» 9.3.2008, Accessed 7 10, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2008/09/03/news-4/>.

¹⁹ Նույն տեղում; Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սարգսյանի ելույթը բեյգիահայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ հանդիպմանը»; Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը Ռուսաստանի հայ համայնքի հետ հանդիպման ժամանակ»;

²⁰ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սարգսյանի բացման խոսքը "Հայաստան-Թուրքիա հարաբերությունների կարգավորման ներկա փուլը" թեմատիկ խորհրդակցության ժամանակ» 9.17.2009 Accessed 8.18.2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2009/09/17/news-49/>:

խնդիրների հարցում ընդունված նորմերը վերանայելու, վերաիմաստավորելու փորձի մասին: Իսկ այն, որ այս քաղաքականությանն ընդդիմացողները փաստարկում էին իրենց քննադատությունն ազգային շահերից հրաժարման անթույլատրելիությամբ վկայում է հենց ընդունված նորմից շեղվելու պարագայում գործի դրվող պատժի գործառույթի ազդեցության մասին:

Բացի այդ, կարգավորման գործընթացի սկզբնական փուլում նախագահի խոսույթում առկա է վստահություն թուրք գործընկերների՝ գործընթացի հանդեպ անկեղծության մեջ և հիմնավոր լավատեսություն առ այն, որ երկու կողմերը պատրաստ են չթողնել խնդիրները գալիք սերունդներին²¹: Սակայն արձանագրությունների ստորագրումից հետո Թուրքիայի՝ նախապայմաններին վերադառնալու և դրանց վավերացումն արհեստականորեն ձգձգելու քաղաքականությունն արդեն 2010 թ. ավարտում է էլիտայի լավատեսության փուլը, և ապրիլի 24-ի նախօրեին հայտարարվում է, որ «հարաբերությունների կարգավորման ներկա փուլը համարում ենք սպառված»²²: Գործադիր իշխանության խոսույթում սկսում են նկատվել հետքայլեր կարգավորման գործընթացում մեղմացած

²¹ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը ԱՄՆ-ում ՀՀ դեսպանության, ՄԿԿ-ում ՀՀ մշտական ներկայացուցչության և ամերիկահայ առաջատար կազմակերպությունների կողմից կազմակերպած հանդիսավոր ընդունելությանը»:

²² Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի հեռուստաուղերձը Հայաստան-Թուրքիա հարաբերությունների կարգավորման գործընթացի վերաբերյալ» 4.22.2010, Accessed 3.19.2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2010/04/22/news-60/>:

դիրքորոշումներից²³ և վերադարձ Թուրքիայի՝ որպես սպառնալիքի ընկալմանը, թերևս անգամ ավելի կոշտացած դիրքորոշումներով²⁴: Թուրքիայի ժխտողականության քաղաքականությունը սկսում է շարադրվել որպես Հայաստանի գոյությանը սպառնացող անվտանգային խնդիր²⁵ (Ս. Սարգսյան 2013դ), բյուրեղանում է Ադրբեջանի և Թուրքիայի՝ որպես համատեղ սպառնալիքի ընթերցումը²⁶ : Եթե կարգավորման գործընթացի ակտիվ փուլում Թուրքիային վերապահվում էր Արցախի հիմնախնդրի լուծմանն օժանդակող գործոն²⁷, ապա դրա տապալումից հետո անցում կատարվեց տրամագծորեն հակառակ դիրքորոշման²⁸: Վերջապես, 2014 թ. հայ-թուրքական արձանագրություններն ուղարկվում են

²³ Սերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը Վաշինգտոնի մայր տաճարում Վուդրո Վիլսոնի գերեզման այցելությունից հետո» 4.21.2010 Accessed 8 14, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2010/04/12/news-59/>.

²⁴ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը Կոնրադ Ադենաուերի հիմնադրամում» 3.7.2012 Accessed 7.19.2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2012/03/07/news-124/>.

²⁵ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը ՀՀ պաշտպանության նախարարությունում տեղի ունեցած ընդլայնված նիստում», 1.15.2013 Accessed 5 27, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2013/01/15/President-Serzh-Sargsyan-speech-session-Ministry-of-Defense/>.

²⁶ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի 69-րդ նստաշրջանում» 9.24.2014 Accessed 7.21.2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2014/09/24/President-Serzh-Sargsyan-UN-New-York-speech/>; Սերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահ, ՀՀԿ նախագահ Սերժ Սարգսյանի հաշվետու զեկույցը ՀՀԿ 16-րդ համագումարում» 11.26.2016 Accessed 2.10.2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2016/11/26/President-Serzh-Sargsyan-statement-at-RPA-16th-Convention-November-26/>:

²⁷ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը ԱՄՆ-ում ՀՀ դեսպանության, ՄԱԿ-ում ՀՀ մշտական ներկայացուցչության և ամերիկահայ առաջատար կազմակերպությունների կողմից կազմակերպած հանդիսավոր ընդունելությանը», 9.24.2008 Accessed 7.10.2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2008/09/24/news-18/>:

²⁸ Սերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը Վաշինգտոնի մայր տաճարում Վուդրո Վիլսոնի գերեզման այցելությունից հետո»

«գրողի ծոցը»²⁹, թեև մինչ այդ դրանց վերադարձի պատուհանն ամեն կերպ բաց էր պահվում³⁰:

Գործընթացի տապալումը թույլ չի տալիս գնահատել՝ կառավարող էլիտային հաջողվեց արդյոք հասնել արտաքին քաղաքական նորմատիվ վերափոխման, թե ոչ: Թեև տեղի ունեցավ իշխող կոալիցիայի բաժանում, բանավեճը չհանգեցրեց իշխանության կորստի, իսկ սփյուռքի հետ կապերը չկրեցին անվերականգնելի վնաս: Սրանք թույլ են տալիս ենթադրել, որ Թուրքիայի կողմից պարտավորությունների կատարման դեպքում հնարավոր է տեղի ունենար ներքին լարման աճ, սակայն դժվար թե նախկին ընդունված նորմին հաջողվեր «պատժել» կամ «զրկել դերակատարի կարգավիճակից»՝ դելեգիտիմացնել կառավարող էլիտային, ինչը տեսականորեն նորմերի հիմնական գործառույթն է՝ սահմանել ընդունելի պրակտիկաներ և պատժել դրանցից շեղվելու դեպքում:

Ինչ վերաբերում է Ադրբեջանին, ապա այս հարցում Սերժ Սարգսյանը սկսել էր գործել մի իրավիճակում, որտեղ Ադրբեջանի գործողություններն ու հռետորաբանությունը մեծացրել էին սպառնալիքի մակարդակը, որն էլ իր ազդեցությունն է թողել Սերժ Սարգսյանի խոսույթի վրա կառավարման հենց մեկնարկից³¹:

²⁹ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի 69-րդ նստաշրջանում» 9.24.2014, Accessed 7.21.2021: <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2014/09/24/President-Serzh-Sargsyan-UN-New-York-speech/>:

³⁰ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի հեռուստաուղերձը Հայաստան-Թուրքիա հարաբերությունների կարգավորման գործընթացի վերաբերյալ»:

³¹ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը Բրիտանիայի միջազգային հարաբերությունների թագավորական ինստիտուտում», 2.10.2010 Accessed 3.19.2021. [https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2010/02/10/news-57](https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2010/02/10/news-57;); 2011թ. Սերժ Սարգսյան, «ՀՀ ԱԳՆ կենտրոնական ապարատի և ՀՀ դիվանագիտական ներկայացուցչությունների ղեկավարների խորհրդակցությանը Սերժ Սարգսյանի

Այնուամենայնիվ, ռուս-վրացական պատերազմից հետո Դմիտրի Մեդվեդևի միջնորդությամբ բանակցային ջանքերի ակտիվացումը հանգեցրեց Սարգսյանի որոշակի զգուշավոր լավատեսությանը³², որը, սակայն, կազանյան բանակցություններից հետո անհետացավ՝ էլ ավելի սաստկացնելով ադրբեջանական աճող սպառնալիքի ընկալումը: Միևնույն ժամանակ, իշխանության խոսույթում դժվար է գտնել արցախյան հիմնախնդրի բանակցային կարգավորմանն առնչվող մաքսիմալիստական նկրտումներ, և բարձր մակարդակում շարունակաբար ու կայուն կերպով հնչեցվում է փոխզիջումային լուծման անհրաժեշտությունն ու պատրաստակամությունը³³, մինչդեռ ադրբեջանական դիրքորոշումը բնութագրվում է որպես «ամեն ինչ կամ ոչինչ»³⁴, «ամեն ինչ միայն ինձ»³⁵: Մադրիդյան սկզբունքների համաձայն փոխզիջումների (այդ թվում՝ տարածքային) գնալու պատրաստականության մասին միայն նշենք, որ Սարգսյանի կողմից այն վերահաստատվել է հանրային հարցազրույցներում³⁶, որոնցից մեկում նա

խոսքից», 8.30.2011, Accessed 2 18, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2011/08/30/news-97/>:

³² Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սարգսյանի ելույթը Բելգիահայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ հանդիպմանը»:

³³ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը զորավարություններից հետո» 11.13.2010, Accessed 7.10.2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2010/11/13/news-74/>:

³⁴ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի 66-րդ նստաշրջանում», 9.23.2011, Accessed 4 13, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2011/09/23/news-107/>

³⁵ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը Պաշտպանության նախարարությունում», 1.26.2015, Accessed 7 25, 2021.

<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2015/01/26/President-Serzh-Sargsyan-speech-in-the-Ministry-of-Defence/>.

³⁶ Серж Саргсян, հարցազրույց, «Гость Серж Саргсян. Познер. Выпуск от 27.04.2015» (8.3). Владимир Познер. 2016. Accessed 10 26, 2021.

https://www.youtube.com/watch?v=KmYJQHwu_ns.

վերահաստատել է նաև 2001 թ. Ազգային ժողովի ամբիոնից Արցախի անվտանգության գոտիների մասին իր դիրքորոշումը³⁷:

Հայաստանի ղեկավարությունը բարձր զգայունություն է ցուցաբերել նաև Ադրբեջանի կողմից սպառազինման տեմպի աճի նկատմամբ և ընթերցել Ադրբեջանի գործողությունները որպես պատերազմական իրական նախապատրաստություն³⁸: Ըստ կառավարող էլիտայի՝ Ադրբեջանում «պատրաստ կլինեն վերսկսել պատերազմը, եթե համարեն, որ ունեն բացարձակ առավելություն Հայաստանի նկատմամբ կամ եթե դա անհրաժեշտ լինի ներքին խնդիրներից ուշադրություն շեղելու համար»³⁹: Իրական ռազմական սպառնալիքի աճը կամ մոտավորապես պատերազմի ընկալումն էլիտայի մոտ հատկապես սրվում է 2014 թ. օգոստոսյան լարվածությունից հետո և մինչ Ապրիլյան պատերազմը⁴⁰: Նման

³⁷ Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Մերժ Սարգսյանի մամուլի ասուլիսը պաշտոնավարման 100 օրվա կապակցությամբ», 7.21.2008 Accessed 3.26.2021.

<https://www.president.am/hy/interviews-and-press-conferences/item/2008/07/21/news-9/>:

³⁸ Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Մերժ Սարգսյանի խոսքը Բրիտանիայի միջազգային հարաբերությունների թագավորական ինստիտուտում»; Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Մերժ Սարգսյանի ելույթը գորավարժություններից հետո»; Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Մերժ Սարգսյանի ելույթը ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի 66-րդ նստաշրջանում»; Մերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահ Մերժ Սարգսյանի խոսքը Հայաստանի Հանրապետությունում հավատարմագրված դեսպանների հետ հանդիպման ժամանակ», 8.31.2012, Accessed 6.26.2021.

<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2012/08/31/President-Serzh-Sargsyan-speech-ambassadors/>:

³⁹ Նույն տեղում; Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Մերժ Սարգսյանի խոսքը ԵԱՀԿ-ում հավատարմագրված դեսպանների հետ հանդիպման ժամանակ», 9.7.2012, Accessed 4 25, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2012/09/07/President-Serzh-Sargsyan-speech-meeting-OSCE-ambassadors/>:

⁴⁰ Մերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահ, ՀՀԿ նախագահ Մերժ Սարգսյանի ելույթը ՀՀԿ խորհրդի նիստում», 9.16.2014, Accessed 3 19, 2021.

<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2014/09/06/President-Serzh-Sargsyan-at-RPA-Council-Session/>; Մերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահ Մերժ Սարգսյանի ելույթը Մոսկվայի միջազգային հարաբերությունների պետական ինստիտուտի շրջանավարտների երրորդ միջազգային համաժողովի ժամանակ», 10.23.2015 Accessed 7.18.2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2015/10/23/President-Serzh-Sargsyan-speech-at-Moscow-Internation->

կերպ ընկալվող սպառնալիքի աճին կառավարող էլիտան արձագանքում է անվտանգային ու արտաքին քաղաքականության մի քանի հակակշիռ գործիքներով՝ սպառազինության որակական մրցավազք, միջազգային հանրության միջոցով ճնշումներ և Ռուսաստանի հետ դաշնակցային քաղաքականության խորացում (որին անդրադառնում ենք ստորև): Ինչ վերաբերում է սեփական կարողություններին, ապա գործադիր իշխանությունը համարում էր, որ «այսօր մենք ունենք հավանական հակառակորդին զսպելու բավարար ուժ և միջոցներ»⁴¹, և պարտադրված պատերազմի դեպքում «ադրբեջանցիները բողոքելու են ոչ թե 20 տոկոսի մասին, այլ 25, 30 տոկոսի մասին»⁴²: Էլիտայի խոսույթում առկա է հստակ գիտակցում ուժերի բալանսի և Ադրբեջանի համախառն կարողությունների քանակական անհամաչափության մասին, սակայն կա վստահություն, որը կարծես ավելի է ամրապնդվել 2014 թ. օգոստոսյան մարտերից հետո, ըստ որի, հայկական կողմն ունի որակական առավելություն և որ կործանիչ սպառազինությունների առումով Հայաստանն արդյունավետորեն զսպում է Ադրբեջանին⁴³ (Ս. Սարգսյան 2014դ): Բացարձակ կարողություններից բացի, սահմանին և շփման գծում լարվածության աճի զսպման համար,

Relations-Institute-Forum/; Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը Պաշտպանության նախարարությունում»:

⁴¹ Սերժ Սարգսյան, «<<Նախագահ, <<Կ նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը <<Կ 13-րդ համագումարում» 3.10.2012, Accessed 9.11.2021.

<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2012/03/10/news-123/>:

⁴² Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանը ԵԻՏԿ լիազումար նիստում պատասխանել է վեհաժողովի անդամների հարցերին», 10.2.2013, Accessed 6 10, 2021. <https://www.president.am/hy/interviews-and-press-conferences/item/2013/10/02/President-Serzh-Sargsyan-answered-the-questions-of-PACE-members>:

⁴³ Սերժ Սարգսյան, հարցազրույց, Արտակ Ալեքսանյան. «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի հարցազրույցը «Արմնյուզ» հեռուստաընկերությանը» (8.11.2014), Accessed 2 6, 2021. <https://www.president.am/hy/interviews-and-press-conferences/item/2014/08/11/President-Serzh-Sargsyan-interview-Armnews-Sochi/>

ՊՆ նախարարի տեղակալի բնորոշմամբ, անցում է կատարվում «ստատիկ պաշտպանությունից» «սանձահարման/զսպման համակարգի»⁴⁴:

Կառավարող էլիտայի խոսույթը ցույց է տալիս, որ ադրբեջանական սպառնալիքի զսպման հարցում նպատակ էր հետապնդվում պարզ դարձնել, որ բանակցային փակուղու պատճառն Ադրբեջանն է՝ մատնանշելով Ադրբեջանի ապակառուցողական վարքագիծը սահմանային ու շփման գծում, ռազմական հռետորաբանությունը, միջազգային պարտավորությունների խախտմամբ սպառազինումը⁴⁵: ՀՀ արտաքին քաղաքականության պատասխանատուները միևնույն ժամանակ չէին վարանում քննադատության արժանացնել միջազգային հանրությանը նման դեպքերում հասցեական արձագանքի բացակայության համար, որն, ըստ իրենց, հանգեցնում էր անպատժելիության և Ադրբեջանի սանձարձակության⁴⁶:

⁴⁴ Mediamax.am, «ՀՀ ՉՈՒ-ն անցնում է «Սանձահարման/Չսպման համակարգի»
2.18.2016, Accessed 2.18.2020. <https://mediamax.am/am/news/armypolice/16996>.

⁴⁵ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը Բրիտանիայի միջազգային հարաբերությունների թագավորական ինստիտուտում»; Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը ԵԱՀԿ-ում հավատարմագրված դեսպանների հետ հանդիպման ժամանակ»; Էդվարդ Նալբանդյան, «Հայաստանի արտաքին գործերի նախարար Ն.Գ. պրն. Էդվարդ Նալբանդյանի ելույթը ԵԱՀԿ Նախարարների խորհրդի 17-րդ հանդիպմանը», 12.2.2009, Accessed 8.21.2021.
<https://www.mfa.am/hy/speeches/2009/12/02/nalbandian-athens/1763>:

⁴⁶ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը ԵԱՀԿ-ում հավատարմագրված դեսպանների հետ հանդիպման ժամանակ»; Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի 69-րդ նստաշրջանում»; Սերժ Սարգսյան, «ԵԱՀԿ անդամ երկրների դեսպանների հետ հանդիպման բացման խոսք», 4.4.2016, Accessed 6.3.2021.
<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2016/04/04/Presdident-ASerzh-Sargsyan-meeting-with-Ambassadors-of-OSCE-states-speech/>:

Ապրիլյան պատերազմը և հետևանքները

Սակայն Ապրիլյան պատերազմը զգալի, եթե ոչ բեկումնային նշանակություն ունեցավ կառավարող էլիտայի ներքին կառուցվածքային օրակարգում՝ առաջ քաշելով պետության համընդհանուր ջանքերի մոբիլիզացիային ուղղված «ազգ-բանակ» հայեցակարգի ներմուծումը: Ի թիվս այլ ներքաղաքական պատճառների՝ Կարեն Կարապետյանի նշանակումը վարչապետի պաշտոնում հետապնդում էր պետության համապատասխան տնտեսական կարողությունների ապահովման նպատակ⁴⁷, քանի որ «պարզապես մեկ-երկու կետով առավելություն ունենալով մեր մրցակիցների հանդեպ, չենք կարողանա արդյունավետորեն զարգանալ»⁴⁸: Կարծրանում էր նաև այն պատկերացումը, որ Հայաստանը հաղթահարել է արտաքին տնտեսական բացասական պայմանները⁴⁹՝ պարտադրված Թուրքիայի ու Ադրբեջանի շրջափակման հետևանքով («Ադրբեջանի ինքնահանգստացումներն այն առումով, որ Հայաստանը մեկուսացված է, մի՛ֆ է, մի՛ֆ, չկա այդպիսի բան»⁵⁰):

⁴⁷ Սերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահ, ՀՀԿ նախագահ Սերժ Սարգսյանի խոսքը ՀՀԿ խորհրդի նիստում» 9.8.2016, Accessed 7.21.2021.

<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2016/09/08/President-Serzh-Sargsyan-speech-Republican-Party/>:

⁴⁸ Սերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահ, ՀՀԿ նախագահ Սերժ Սարգսյանի հաշվետու զեկույցը ՀՀԿ 16-րդ համագումարում», 11.26.2016, Accessed 2.10.2021.

<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2016/11/26/President-Serzh-Sargsyan-statement-at-RPA-16th-Convention-November-26/>:

⁴⁹ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի ելույթը Մոսկվայի միջազգային հարաբերությունների պետական ինստիտուտում» 3.14.2017, Accessed 7.25.2021.

<https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2017/03/14/President-Serzh-Sargsyan-statement-at-MGIMO>:

⁵⁰ Սերժ Սարգսյան, «Նախագահը Մյունխենի անվտանգության համաժողովում պատասխանել է քննարկման մասնակիցներին հետաքրքրող հարցերին», 2.17.2018, Accessed 8.10.2021. <https://www.president.am/hy/interviews-and-press-conferences/item/2018/02/17/President-Serzh-Sargsyan-answered-questions-of-participants-of-Munich-Security-Conference/>:

Ապրիլյան պատերազմը բնականաբար ազդեց նաև էլիտայի կողմից ադրբեջանական սպառնալիքի ընկալման վրա: Խիստ նկատելի է Սարգսյանի խոսույթում ուժային հավասարակշռության պահպանման հանդեպ զգայունության աճը⁵¹, կործանիչ հեռահար նոր զինատեսակների միջոցով լայնածավալ պատերազմի վերսկսումը զսպող գործոնի ընկալումը⁵²: Կառավարող էլիտայի խոսույթը նաև ցույց է տալիս որոշակի վստահությունն ու լավատեսությունն պատերազմի արդյունքում ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի ու Հայաստանի դիրքորոշումների ներդաշնակեցմանն ու Ադրբեջանի բանակցային վատ դիրքերի մասին⁵³: Այնուամենայնիվ, Բաքվի ռազմատենչ հռետորաբանությանն ի արձագանք՝ պահպանվում, եթե ոչ սրվում է հակամարտության ուժային բաղադրիչը՝ արտահայտված վերոնշյալ սպառազինությունների հավասարակշռման անհրաժեշտության խոսույթի մեջ: Դատելով այդ խոսույթից՝ կարելի է ենթադրել, որ Ապրիլյան պատերազմի սահմանափակ հաջողությունները, ռազմական տեխնիկայի ու զինուժի արդյունավետությունը որոշակի ինքնավստահություն էր հաղորդել էլիտային սեփական պաշտպանողական կարողությունների տակտիկական ոչ թե քանակական, այլ որակական բաղադրիչի հանդեպ⁵⁴: Պատերազմի կարևոր

⁵¹ Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Մերժ Սարգսյանի դասախոսությունը Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարանում», 10.24.2017, Accessed 8.21.2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2017/10/24/president-serzh-sargsyans-lecture-at-NDRU>:

⁵² Մերժ Սարգսյան, «ՀՀ Նախագահ, ՀՀԿ նախագահ Մերժ Սարգսյանի հաշվետու զեկույցը ՀՀԿ 16-րդ համագումարում»:

⁵³ Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Մերժ Սարգսյանի ելույթը ԱՊՀ մասնակից պետությունների ղեկավարների խորհրդի նեղ կազմով նիստի ժամանակ», 9.16.2016, Accessed 7 18, 2021. <https://www.president.am/hy/statements-and-messages/item/2016/09/16/President-Serzh-Sargsyan-speech-Kyrgyzstan/>:

⁵⁴ Մերժ Սարգսյան, «Նախագահ Մերժ Սարգսյանի և ԳԴՀ կանցլեր Անգելա Մերկելի համատեղ մամուլի ասուլիսը», 4.6.2016, Accessed 8.21.2021.

արձանագրումներից էր նաև այն, որ դրա ընթացքում թե՛ հասարակության, թե՛ կառավարող և ոչ կառավարող քաղաքական էլիտայի շրջանում կարծրացավ հակամարտության հարցում դիրքորոշումը⁵⁵ և նորմատիվ առումով պակասեց փոխզիջումների հանդեպ հանրային-քաղաքական հանդուրժողականությունը⁵⁶:

Հոդվածում ներկայացվեցին 2008 թ. ռուս-վրացական պատերազմից հետո կառավարող էլիտայի արտաքին քաղաքական ընկալումների էվոլյուցիայի և վերափոխումների գործընթացը, ինչն էլ ձևավորել էվերջինիս քաղաքականությունը հայ-ռուսական հարաբերություններում: Ամփոփելով գործոնների ազդեցությունը՝ կարող ենք արձանագրել, որ պատերազմը նշանակալի ազդեցություն է ունեցել կառավարող էլիտայի արտաքին քաղաքական պատկերացումների ձևավորման վրա, ինչպես նաև արդիականացրել ներքին կառուցվածքային խոցելիության խնդիրների գիտակցումը, որոնք էլ հաճախ խթանել են արտաքին քաղաքական նախապատ-վությունները՝ մասնավորապես խթանելով Թուրքիայի հետ հարաբերությունների կարգավորման գործընթացը: Սահմանափակ ռեսուրսների գիտակցումը պայմանավորել է դրանց արդյունավետ օգտագործման

<https://www.president.am/hy/interviews-and-press-conferences/item/2016/04/06/President-Serzh-Sargsyan-meeting-with-German-Chancellor-Angela-Merkel-speech/>; Սերժ Սարգսյան, «Նախագահ Սերժ Սարգսյանի դասախոսությունը Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարանում»:

⁵⁵ Այս համատեքստում է հարկավոր դիտարկել նաև 2016 թ. Պետական պաշտպանության ծառայության գնդի պատնդառման դեպքերն ու դրանց քաղաքական ենթատեքստը, ինչը բարձրացրեց զիջողական քայլերի հանդեպ հասարակական-քաղաքական անհանդուրժողականության շեմը:

⁵⁶ Mikayel Zolyan, “Rise of Militaristic Sentiment and Patriotic Discourses in Armenia: An Analytic Review”. Yerevan: *Caucasus Edition*. (2016) <https://caucasusedition.net/wp-content/uploads/2018/01/Analytic-Review-Armenia.pdf>:

անհրաժեշտությունը, իսկ դրանց վատնումն անվտանգայնացվել՝ առնվազն խոսույթային մակարդակում:

Թուրքիայի հետ հարաբերությունների կարգավորումը, կրճատելով արտաքին սպառնալիքներն ու բազմազանեցնելով քաղաքատնտեսական հնարավորությունները, նպաստելու էր ՌԴ-ից ենթադաշնակցման (bandwagoning) անհամաչափության կրճատմանը, որի արտահայտումը կառավարող Էլիտայի խոսույթում խիստ անուղղակի է: Այսպիսով, Էլիտան փորձ էր կատարում վերափոխել 1998 թ. կարծես անսասան հաստատված նորմը, ու թեև կան հիմքեր ենթադրելու, որ այն ուներ հաջողության զգալի հնարավորություն, սակայն Թուրքիայի կողմից գործընթացի տապալումը թույլ չի տալիս լիարժեք գնահատել նորմի վերանայման փորձի հաջողությունը: Սակայն կարելի է պնդել, որ այս հարցի շուրջ մոտեցումները տարբերվում են նախորդ Էլիտայի պատկերացումներից: Գործադիրի խոսույթում հարևանների հետ հարաբերությունների կարգավորման նկատմամբ լավատեսությունը 2010-2011թթ. գերազանցապես փոխարինվում է հակառակ տրամադրվածությամբ՝ պայմանավորված արձանագրությունների վավերացման ձգձգմամբ, կազանյան բանակցությունների ձախողմամբ ու «ցածր ինտենսիվության պատերազմին» անցումով: Այս հարցում Ադրբեջանի ուժգնացող ռազմական դիվանագիտության արդյունքում Սարգսյանի գլխավորած Էլիտայի մոտ ավելի էր սրվել ռազմական սպառնալիքի ընկալումն ու պատերազմի ակնկալիքը:

Ապրիլյան պատերազմի հետևանքով Սերժ Սարգսյանի գլխավորած կառավարող Էլիտայի ընկալումներն ու նորմերը Հայաստանի ու Արցախի անվտանգության մասին ապրեցին որոշակի փոփոխություններ: Դրանք արտահայտվում էին ուժերի

հավասարակշռության հանդեպ ավելի զգայուն մոտեցմամբ, անվտանգային սպառնալիքներին համարժեք տնտեսական ու համալիր կարողություններ ստեղծելու անհրաժեշտության գիտակցմամբ, բայց նաև անհամաչափ, սակայն սահմանափակ, տակտիկական ռազմական գործողություններում՝ ինչպիսին էր Ապրիլյան պատերազմը, սեփական ուժերի հանդեպ ինքնավստահության աճով:

**THREAT PERCEPTION OF THE RULING ELITE OF THE
REPUBLIC OF ARMENIA IN RELATIONS WITH TURKEY AND
AZERBAIJAN 2008-2016**

Narek Sukiasyan

Abstract

The purpose of the article is to find out the dynamics of security threat perceptions among the ruling elite of Armenia from the 2008 Russian-Georgian war to the 2016 April four-day war. The internal structural problems and the existing threats in the relations with Turkey and Azerbaijan were singled out, as defined by the ruling elite. Through discourse analysis the speeches, texts, interviews and other formats of public speech by president Serzh Sargsyan and Minister of Foreign Affairs Edward Nalbandian, as well as, in case of strong relevance, other key actors representing the ruling elite were collected and analyzed. The importance of the research purpose is that the perceptions of threat, as assessed by the elites, is the most important foundation for formulating foreign and defense policies and/or informing their assessment.